

PLATOWEDSTRIJD 2023

Werk

De *Lysis* handelt over de vraag of vriendschap in een definitie gegoten kan worden. Socrates maakt kennis met twee jongens die goede vrienden zijn, Lysis en Menexenus. Beiden zullen beurtelings door Socrates ondervraagd worden over verschillende aspecten van vriendschap (φιλία) en liefde (ἔρως). De dialoog, genoemd naar de belangrijkste gesprekspartner van Socrates, was belangrijk voor de ontwikkeling van het thema vriendschap in de westerse filosofie.

Situering van het fragment

In het begin van de dialoog blikt Socrates terug op het onderhoud dat hij eerder met de knappe jongeling Lysis had. In een vraaggesprek leidde hij hem naar het besluit dat *kennis* een voorwaarde is voor vriendschap en liefde (“als je kennis verworven hebt en wijs bent, wil iedereen je vriend zijn en wil iedereen met je omgaan, omdat de uitspraken die je doet en de beslissingen die je neemt, nuttig en goed zijn”). Om Lysis tot dit inzicht te brengen, nodigde Socrates hem uit om over zijn opvoeding te reflecteren. De opvoeding is namelijk een uiting van liefde: ouders houden van hun kinderen en nemen beslissingen waarvan ze denken dat ze die kinderen gelukkig zullen maken.

In het gekozen fragment zien we hoe Socrates nadien verslag uitbrengt van zijn gesprek met Lysis. Dit verklaart waarom er in de Griekse tekst naar Lysis in de derde persoon verwezen wordt en Socrates zelf de eerste persoon gebruikt: de dialoog wordt door Socrates naverteld.

De opvoeding onder de loep

- 1 — Ἦ που, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Λύσι, σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ;
- 2 — Πάνυ γε, ἦ δ' ὅς.
- 3 — Οὐκοῦν βούλοιντο ἄν σε ὡς εὐδαιμονέστατον εἶναι;
- 4 — Πῶς γὰρ οὔ;
- 5 — Δοκεῖ δέ σοι εὐδαίμων εἶναι ἄνθρωπος δουλεύων τε καὶ ὧ μηδὲν ἐξείη ποιεῖν ὧν ἐπιθυμοῖ;
- 6 — Μὰ Δί' οὐκ ἔμοιγε, ἔφη.
- 7 — Οὐκοῦν εἴ σε φιλεῖ ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ εὐδαίμονά σε ἐπιθυμοῦσι γενέσθαι, τοῦτο παντὶ
- 8 τρόπῳ δῆλον ὅτι προθυμοῦνται ὅπως ἂν εὐδαιμονοίης;
- 9 — Πῶς γὰρ οὐχί; ἔφη.
- 10 — Ἐῷσιν ἄρα σε ἂ βούλει ποιεῖν, καὶ οὐδὲν ἐπιπλήττουσιν οὐδὲ διακωλύουσι ποιεῖν ὧν ἂν
- 11 ἐπιθυμῆς;
- 12 — Ναὶ μὰ Δία ἐμέ γε, ὦ Σώκρατες, καὶ μάλα γε πολλὰ κωλύουσιν.
- 13 — Πῶς λέγεις; ἦν δ' ἐγώ. Βουλόμενοί σε μακάριον εἶναι διακωλύουσι τοῦτο ποιεῖν ὃ ἂν βούλη;

Verklaringen

1. ἤν: ind. impf. 1^e pers. enk. van het werkwoord ἡμί (*zeggen*), dat enkel in tussenzinnetjes als dit voorkomt. De enige vormen die bestaan zijn de 1^e pers. enk. (impf. ἤν *ik zei*) en 3^e pers. enk. (impf. ἦ *hij zei*). Plato gebruikt deze uitdrukking heel graag in zijn dialogen. Zie ook lijnen 2 en 13.
2. ἦ: ind. impf. 3^e pers. enk. van het werkwoord ἡμί, dat eerder al in een gelijkaardige tussenzin in de 1^e persoon voorkwam (lijn 1).
2. ὅς: heeft in deze vaste uitdrukking de waarde van een persoonlijk voornaamwoord van de 3^e persoon (en kan je gelijkstellen aan οὗτος).
5. Δοκεῖ: het werkwoord is persoonlijk gebruikt (het onderwerp is uitgedrukt en is hetzelfde als dat van de infinitiefzin die van δοκεῖ afhangt).
5. De optatieven in het tweede deel van de zin geven aan de vraag de nuance van een algemene mogelijkheid.
6. ἔφη: wordt, net als de vormen ἤν en ἦ (zie hoger), door Socrates gebruikt omdat hij de dialoog navertelt die eerder heeft plaatsgevonden. Zie ook lijn 9.
8. δῆλον: het werkwoord ἐστί mag je erbij denken.
8. ὅπως ἂν εὐδαιμονοίης: indien Plato braafjes de regels van zijn grammatica gevolgd had, zou hij hier een conjunctief gebruikt hebben. De optatief is een bijzondere constructie, die je als een gewone volitieve voorwerpszin (completiefzin) na προθυμοῦνται ὅπως ἂν mag vertalen.
10. βούλει: deze vorm is dezelfde als βούλη.
10. Zowel bij ἐπιπλήττουσιν als bij διακωλύουσι mag je het persoonlijke voornaamwoord σε uit het begin van de zin toevoegen.
13. ἤν: zie lijn 1.

De opvoeding onder de loep

Lysis 207d5-208a1

Vertaling

- Zeg eens, Lysis, je vader en moeder houden toch wel erg veel van je?
- Zeker, zei hij.
- Dan zullen ze ook wel willen dat je zo gelukkig mogelijk bent?
- Natuurlijk.
- En denk je dat een man gelukkig is, als hij in slavernij leeft en niets mag doen van wat hij graag wil?
- Bij Zeus, nee! antwoordde hij.
- En als je vader en moeder van je houden en willen dat je gelukkig bent, dan is het toch duidelijk dat ze zich op alle mogelijke manieren inzetten om je geluk te verzekeren?
- Hoe kan het anders? vroeg hij.
- Laten ze je dan doen wat je wil, maken ze je nooit een aanmerking en beletten ze je nooit te doen waar je zin in hebt?
- Toch wel, bij Zeus! Er zijn zelfs veel dingen die ze me verbieden, Socrates.
- Wat zeg je? vroeg ik. Ze willen dat je gelukkig bent en ze verbieden je te doen wat je wil?

(vert. X. DE WIN bewerkt door J. ECTOR et al., 1999)

De opvoeding onder de loep

Opgave

1. Vertaal het opgegeven fragment uit de *Lysis*. (140 ptn)
2. Reflectieopdracht (60 pt):

Het fragment suggereert dat opvoeding gericht is op geluk en een uiting is van liefde. Met zijn vraagstelling lijkt Socrates te impliceren dat geluk bepaald wordt door vrijheid en door de afwezigheid van elke hindernis om te doen wat je wil. Samen met Lysis zal hij nadien echter tot de volgende vaststelling komen in verband met de opvoeding: “Je vader wacht dus niet op een bepaalde leeftijd om je verantwoordelijkheid over alles te geven. Nee, de dag waarop hij oordeelt dat je verstandiger bent geworden, zal hij je de verantwoordelijkheid geven”. *Kennis* wordt op die manier een belangrijk begrip in de opvoeding: wanneer je kennis verworven hebt, zullen je ouders ophouden je beperkingen op te leggen. Licht je eigen visie op de relatie tussen kennis, vrijheid en geluk toe. Illustreer in je antwoord je visie met een voorbeeld uit de actualiteit.

(Schrijf voor de reflectievraag een tekst van minimum 30 lijnen. Structureer je antwoord en geef daarbij voldoende en degelijk opgebouwde argumenten.)